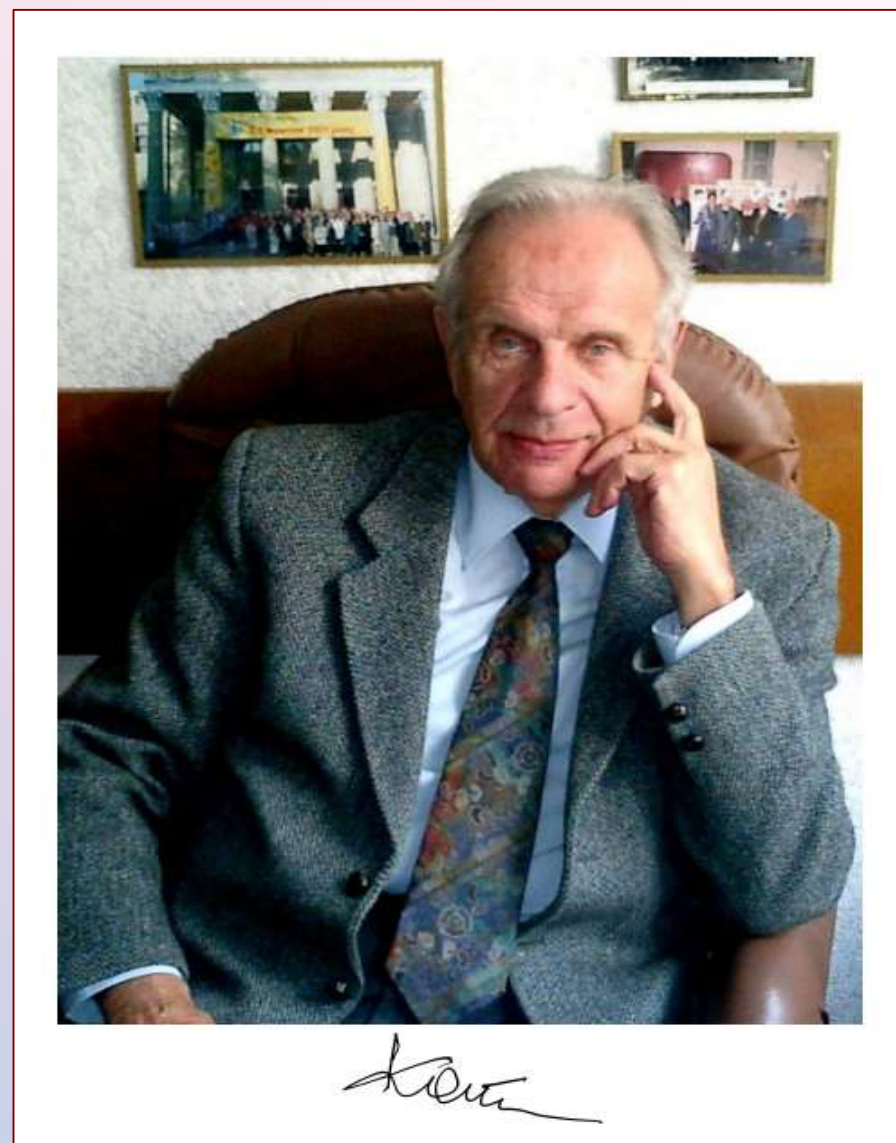


# Платон Григорович Костюк – вчений-фізіолог світового рівня *до 100-річчя від дня народження*

Український фізіолог, нейрофізіолог, біофізик,  
академік НАН України, АМН України, РАН,  
директор Інституту фізіології імені О. О. Богомольця НАН,  
засновник Міжнародного центру молекулярної фізіології (1992),  
перший директор та завідувач кафедри Київського  
відділення МФТІ,  
Голова Верховної Ради УРСР (1985-1990), Герой України.



## На шляху до вершин науки

Платон Костюк народився 20 серпня 1924 р. в Києві.

В 1931–1941 рр. навчався у середній школі № 43 міста Києва. У випускний 1941 рік почалася німецько-радянська війна. Родина Костюків евакуювалася до Сталінграду, де Платон вступив до Сталінградського медичного інституту і на факультет іноземних мов Сталінградського індустріально-педагогічного інституту. Проте вчився він там лише рік, оскільки фронт дійшов і до Сталінграда. Родина з труднощами дісталася до Саратова, а звідти переїхала до міста Кзил-Орда, де в евакуації перебували АН УРСР та інші українські університети. Там Платон вчився з вересня 1942 р. до травня 1943 р., за цей час закінчив один курс біологічного факультету Об'єднаного Харківського університету.

Через потребу армії у військових медиках з травня 1943 р. до квітня 1945 р. продовжив навчання у Харківському військово-медичному училищі, що знаходилося тоді у Ашхабаді. Одразу після закінчення училища був відправлений у Польщу та Східну Пруссію як фельдшер батальйону Резерву медичного складу, звідки звільнився у серпні 1945 р.

У вересні 1945 р. для закінчення освіти Платон Костюк вступив на біолого-грунтознавчий факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, де пройшов завершальний курс і отримав диплом біолога (1946). Того ж року вступив на 3 курс лікувального факультету Київського медичного інституту, який закінчив у 1949 р., отримавши другий диплом медика.

Усе своє подальше життя Платон Костюк пов'язав із науковою діяльністю.



**Курсант військово-медичного училища.  
Ашхабад**

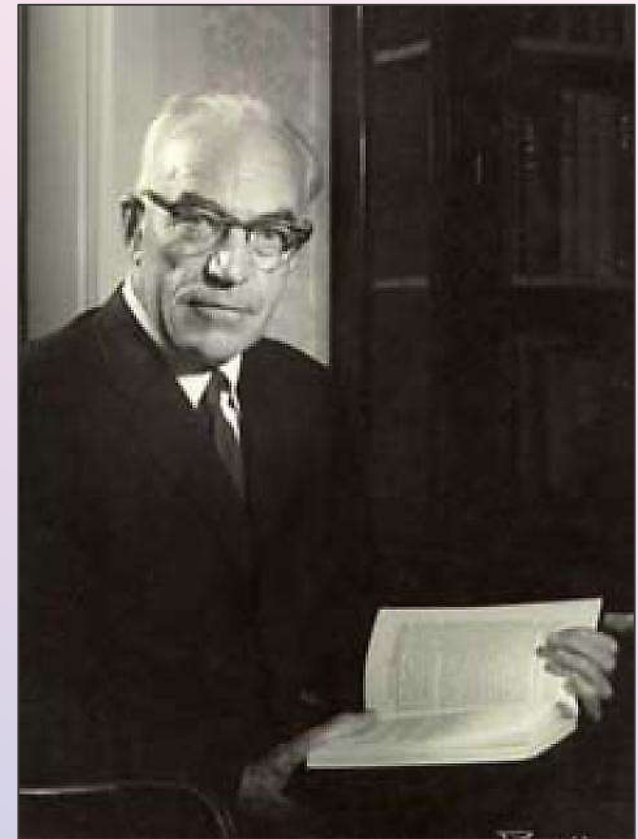
Платон Григорович вважав, що у становленні його як особистості і вченого відіграли визначальну роль три людини, яких він називав своїми вчителями...



**Григорій Силівич Костюк  
(1899-1982)**



**Данило Семенович Воронцов  
(1886-1965)**



**Джон Кер'ю Екклс  
(1903-1997)**

## Від батька до сина

**Батько – Григорій Силевич Костюк**, про якого Платон Григорович завжди розповідав з теплотою і повагою, пройшов шлях від сільського вчителя до академіка.

Основна наукова ідея Григорія Силевича полягала у такому вихованні людини, яке б виявило та підкреслило її здібності й таланти.

Завдячуючи своїм професійним знанням дитячої психології, батько намагався розвинути у своїх дітей здібності, які б сприяли їх успішному подальшому життю.



**Григорій Силевич Костюк –**  
видатний український учений-психолог, засновник української психологічної школи, академік АПН СРСР, директор Інституту психології Академії педагогічних наук України, фахівець з дитячої та педагогічної психології, з питань психології мислення та формування особистості. Ім'я Григорія Силевича Костюка присвоєно Інституту психології АПН України

## Талановитий Учень Великого Вчителя



Після захвсту кандидатської дисертації у лабораторії Данила Воронцова у Київському університеті.

Сидять: Софія Фудель-Осипова, Платон Костюк, Данило Воронцов, С. Д. Ковтун;  
стоять: Дерюгін, Григорій Костюк, Павло Чамата, Павло Харченко.

### Учитель і перший науковий керівник - Данило Семенович Воронцов

Науковою роботою Платон Костюк почав займатися одразу після здобуття диплома біолога (1946) у лабораторії загальної фізіології при Київському університеті, яку тоді очолював один із засновників сучасної електрофізіології професор, а згодом академік АН УРСР Данило Семенович Воронцов.

Вже у 1949 р. П. Костюк під керівництвом Д. Воронцова захистив кандидатську дисертацію на тему «Адаптація нерва до електричного струму, що постійно наростає».

## Сер Джон Керью Екклс – людина, яка стала вчителем, колегою і другом



Австралійський нейрофізіолог  
сер Джон Екклс в своїй лабораторії

**Професор сер Джон Екклс, австралійський вчений,  
лауреат Нобелівської премії з фізіології та медицини (1963)**

У 1960-1961 рр. Платон Григорович працював у Австралійському національному університеті в місті Канберра в лабораторії нейробіології. Спільно з професором Джоном Екклсом Костюк вивчав природу синаптичного гальмування та його значення в рефлекторній діяльності мозку за допомогою мікроелектродів.

## Науковець, дослідник, викладач



**В Інституті фізіології тварин Київського університету.  
Київ, 1950 р.**

Зліва направо: П. М. Серков, Д. С. Воронцов, П. Г. Костюк

З 1951 р. починається педагогічна діяльність Платона Григоровича на кафедрі фізіології тварин та людини Київського національного університету.

У 1955 р. він займає посаду старшого наукового співробітника, а у 1956–1957 рр., після переходу Д. С. Воронцова до Інституту фізіології АН УРСР, очолює університетську лабораторію загальної фізіології.

У 1957 р. П. Костюк захищає докторську дисертацію «Центральні процеси в найпростішій рефлекторній дузі» і стає професором кафедри фізіології тварин і людини Київського університету.

У 1956 р. Д. С. Воронцов організовує науково-дослідну лабораторію електрофізіології, де разом із співробітниками проведе ряд досліджень з вивчення фізичного електротону у нервах і м'язах. Згодом Воронцов запрошує талановитого учня до себе і сприяє переходу П. Костюка з університету до Інституту фізіології АН УРСР на посаду завідувача відділу загальної фізіології нервової системи (1958).

## Життя, пов'язане з Інститутом фізіології ім. О. О. Богомольця



З Інститутом фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України було пов'язане все подальше життя Платона Григоровича Костюка.

З 1958 р. він незмінно очолював відділ загальної фізіології нервової системи.

Під керівництвом П. Г. Костюка було проведено розробку комплексу спеціальної апаратури для мікроелектродних досліджень. Робота виконувалась співробітниками його відділу та дослідно-конструкторським виробництвом Інституту фізіології АН УРСР. За розроблення та впровадження апаратури для електрофізіологічних досліджень колективу науковців, дослідників і конструкторів на чолі з П. Г. Костюком було присуджено Державну премію УРСР у галузі науки і техніки (1976).

У червні 1964 р. П. Г. Костюка обрали членом-кореспондентом АН УРСР.

З 1 липня 1966 р. – членом-кореспондентом АН СРСР.

У тому ж році Платон Григорович очолив Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР, яким керував до кінця життя.

У грудні 1969 р. Костюк став академіком АН УРСР, а з 26 листопада 1974 р. – академіком АН СРСР.



## Сенс життя у нейрофізіології

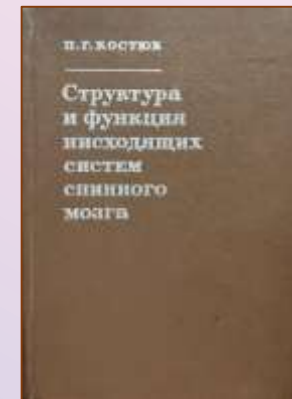
Науковий доробок ученого складається з понад 400 наукових статей, 12 монографій та підручників, 7 винаходів.

П. Г. Костюк є співавтором наукового відкриття «Явление избирательной саморегулируемой кальциевой проводимости мембраны сомы нервной клетки» (1983).

Він підготував 28 докторів і 97 кандидатів наук.

Протягом багатьох років був головним редактором (1969-1988) та співредактором (1993-2010) журналу «Нейрофізіологія» (Київ), співредактором (1976-2010) міжнародного журналу «Neuroscience» (Оксфорд, Велика Британія).

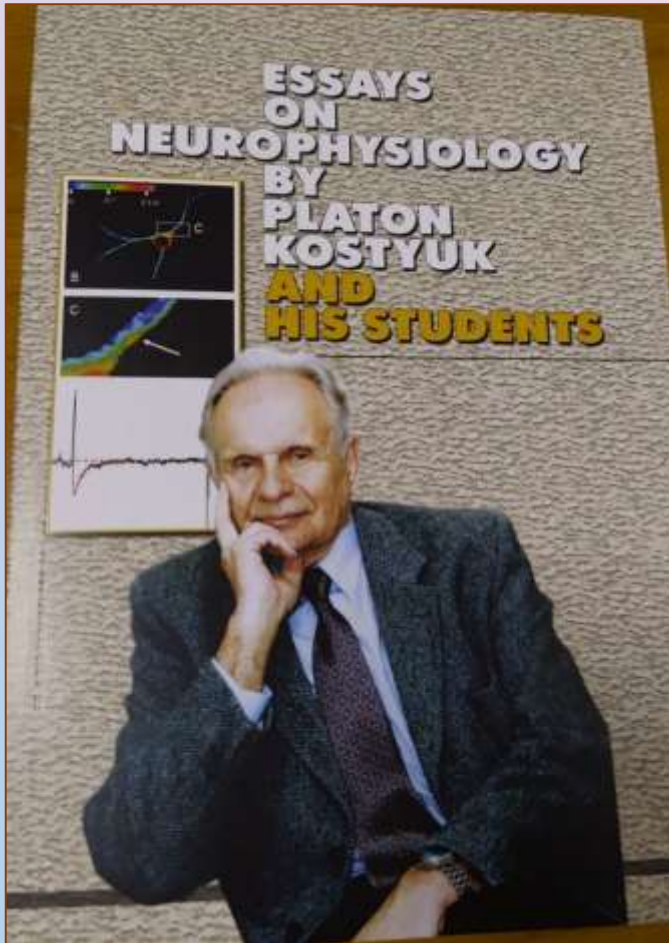
У 1977 р. за монографію «Структура и функция нисходящих систем спинного мозга» П. Г. Костюку присуджено премію ім. І. М. Сеченова АН СРСР.



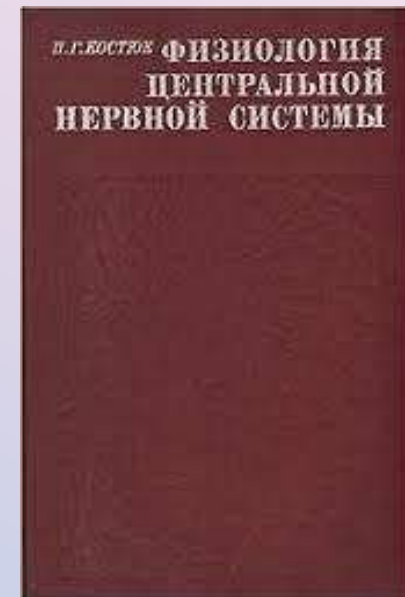
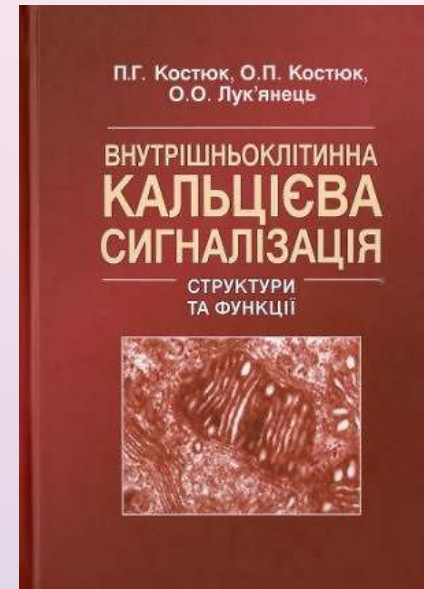
Учений вперше у світовій науці розробив методику внутрішньоклітинного діалізу соми нервової клітини та застосував її для дослідження мембранних і молекулярних механізмів клітини.

Він уперше в СРСР сконструював і використав мікроелектродну техніку для дослідження структурно-функціональної організації нервових центрів, проник у нервову клітину й зареєстрував її сигнали.

Завдяки відкриттям П. Г. Костюка радянська нейрофізіологія посіла провідне місце у світовій науці.



# Праці П. Г. Костюка у фонді Наукової бібліотеки ВНМУ



## П. Г. Костюк – Герой України



Наукову та громадську діяльність академіка П. Г. Костюка було відзначено високими державними нагородами.

У 1984 р. йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці, він нагороджений двома орденами Леніна, двома орденами Трудового Червоного Прапора, багатьма медалями.

Після проголошення незалежності України Платона Григоровича відзначено орденами князя Ярослава Мудрого V ступеня (1998), «За заслуги» III ступеня (1993), званням заслуженого діяча науки і техніки України (2003).

Серед числених нагород, звань і відзнак Платона Григоровича є найвища нагорода – звання Героя України.

16 травня 2007 року, за винятковий особистий внесок у зміцнення наукового потенціалу України, визначні досягнення в галузі нейрофізіології, що стали надбанням світової науки, багаторічну плідну наукову та громадсько-політичну діяльність

**Платону Григоровичу Костюку присвоєно звання Герой України з врученням ордена Держави**

## Вшанування пам'яті

Платон Григорович Костюк пішов з життя 10 травня 2010 року. Похований у Києві на Байковому кладовищі. Співчуття колегам та родичам у зв'язку з його смертю висловили нейробіологи з різних країн світу.

Учні академіка заснували Фонд Костюка, який видає премії талановитим молодим науковцям у галузі біомедичних досліджень.

На будівлі Інституту фізіології встановлена меморіальна дошка, на якій зазначено: *«Тут у 1958-2010 роках працював видатний український нейрофізіолог академік Платон Григорович Костюк»*. У відкритті 4 червня 2014 р. брали участь рідні, друзі та колеги П. Г. Костюка, учні та співробітники інституту.

На честь 90-річчя з дня народження Платона Костюка в червні 2014 р. було проведено Конгрес Українського товариства нейронаук.

НАН України заснувала премію імені П. Г. Костюка.



## Презентацію підготовлено на основі матеріалів:

Костюк Платон Григорович [Електронний ресурс] : матеріал з Вікіпедії // Вікіпедія. Вільна енциклопедія : [вебсайт]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/sweofy> (дата звернення: 9.08.2024), вільний. – Назва з екрана.

Пам'яті академіка П. Г. Костюка / О. О. Лук'янець // Фізіол. журн. – 2010. – Т. 56, № 4. – 139–148.

Платон Григорович Костюк (до 80-річчя з дня народження) / О. О. Мойбенко, В. Ф. Сагач, М. М. Ткаченко // Фізіол. журн. – 2004. – Т. 50, № 4. – С. 4–9.

Платон Костюк в історії і науці [Електронний ресурс] / Ю. Мацієвський // Віче. – 2011. – № 9. – Електрон. версія. – Режим доступу: <https://veshe.kiev.ua/journal/2554/>

Сьогодні – день пам'яті великого українського вченого-фізіолога Платона Григоровича Костюка [Електронний ресурс] / підгот. проф. В. Трокоз // НУБіП України : [вебсайт]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://nubip.edu.ua/node/60566> (дата звернення: 9.08.2024), вільний. – Назва з екрана.

***Підготувала Сухарева Л. В., бібліотекар I категорії  
Наукової бібліотеки ВНМУ***